ಸುಧಾರಿತ ಕೃಷಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಅಳವಡಿಕೆಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು

ಶ್ರೀ ರವೀಂದ್ರ ವ್ಹಿ. ಪಾಟೀಲ ಮತ್ತು ಡಾ|| ಎ. ಎಸ್. ಪ್ರಭಾಕರ
ಕೃಷಿ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ

ನಮ್ಮ ಭಾರತ ದೇಶ, ಹಳ್ಳಿಗಳ ದೇಶ, ಇಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಆರು ಲಕ್ಷ ಹಳ್ಳಿಗಳಿವೆ. ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿಯ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರ ಜೀವನಾಧಾರವಾದ ವೃತ್ತಿ ಕೃಷಿ, ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷಿಕನ ಪ್ರಗತಿಯೇ ಸಮಗ್ರ ದೇಶದ ಪ್ರಗತಿ ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ತಾರ್ಕಿಕವಾಗಿರದೇ ಇದು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸತ್ಯ. ಅದರಂತೆ, ಆಹಾರ ಜೀವಿಗಳ ಮೂಲ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಅವಶ್ಯಕ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪ್ರಜೆಗೆ ಆಹಾರ ದೊರಕಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಆತನ ದೈಹಿಕ, ಮಾನಸಿಕ ಹಾಗೂ ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಕಾಸಗಳು ಸಾಧ್ಯ. ದೈಹಿಕ ಸದೃಢತೆ ಹಾಗೂ ಸೃಜನಶೀಲ ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರಜೆಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಆದರ್ಶ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಬಲ್ಲದು. ಕೃಷಿ ಕೇವಲ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿರದೇ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಕೃಷಿಕನಿಗೆ ತಾನು ಬದುಕುವ ಮಾರ್ಗದೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಸಹಚರರಿಗೆ ಬದುಕುವ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಉತ್ಪಾದಿಸುವ ಸೇವೆಯೂ ಸಹ ಆಗಿದೆ.

ತಲೆತಲಾಂತರದಿಂದಲೂ ನಡೆದು ಬಂದ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಯಾನುಸಾರ ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ. ಇದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಈ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒದಗುವ ಯಾವುದೇ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಆಯಾ ಸಮಯ, ಸ್ಥಳ, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಈ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆಯಾದರೂ ಸಹ ಕೃಷಿ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದು ದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 85 ಕೋಟಿಯಾಗಿದೆ. ಆಹಾರ ಬೇಡಿಕೆಯ ಪ್ರಮಾಣ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದ್ದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವಳಿ ಯೋಗ್ಯ ಭೂಮಿಯ ಪ್ರಮಾಣ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅಷ್ಟೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಅಥವಾ ಉದ್ಯಮೀಕರಣ ಮತ್ತು ನಗರೀಕರಣದಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದರೂ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುವಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ, ಇದ್ದಷ್ಟೇ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಆಹಾರ ಪೂರೈಸಬೇಕಾದರೆ ಕೃಷಿ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸರಕಾರವು ಕೃಷಿಯನ್ನು ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಪೂರಕವಾಗಬಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೃದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಆರ್ಥಿಕ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಣ್ಣ ಮತ್ತು ಅತೀ ಸಣ್ಣ ರೈತರಿಗಾಗಿ, ಸಮಾಜದ ದುರ್ಬಲ ವರ್ಗದ ಕೃಷಿಕರಿಗಾಗಿ. ಅಲ್ಲದೇ ಗ್ರಾಮೀಣ ಯುವಕರಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಹಿಳೆಯರಿಗಾಗಿ ತರಬೇತಿ, ಸ್ವಯಂ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯ, ಉದ್ಯೋಗ ಸಲಹಾ ಕೇಂದ್ರ ಮುಂತಾದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಅದರಂತೆ, ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಬೋಧನೆ, ವಿಸ್ತರಣೆ ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಲ್ಲಿ 28 ಕೃಷಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಹಾಗೂ 74 ಕೃಷಿ ಸಂಶೋಧನಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಆರಂಭಗೊಳಿಸಿ, ಹೊಸ

ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಆರ್ಥಿಕವಾದ ಕೃಷಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗತವಾಗಿದೆ. ಕೃಷಿ ಇಲಾಖೆಯ ವಿಸ್ತರಣಾ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಮೂಲಕ ಗ್ರಾಮೀಣ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ರೈತರಿಗೆ ಕೃಷಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಕೃಷಿ ವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಆಹಾರೋತ್ಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ ಖಂಡಿತಾ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಈಗಿನ ಜನರ ಆರೋಗ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಆಹಾರ ಹಿಂದಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ನಮ್ಮ ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಪಾದನೆಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯ ಇನ್ನೂ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಅದಕ್ಕೆ ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ :

1) ಉತ್ತಮ ಅಧಿಕ ಇಳುವರಿಯ ಬೀಜ, ಕಡಿಮೆ ಖರ್ಚಿನ ರಸಗೊಬ್ಬರ. ಕ್ರಿಮಿ ನಾಶಕ ಹಾಗೂ ಸುಧಾರಿತ ಕೃಷಿ ಯಂತ್ರೋಪಕರಣಗಳು ಸಮಯಾನುಸಾರ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ.

2) ಈ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಲು ರೈತರಿಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸೌಲಭ್ಯ ಅಥವಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ.

3) ಹೊಸ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ವಿಧಾನಗಳು, ಸಲಹಾ ಸೌಲಭ್ಯವಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ ಅಥವಾ

4) ಈ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಿಧಾನಗಳೆಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಲವು ತೋರಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಒಪ್ಪದಿರುವಿಕೆ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಅಂಶಗಳು ವಸ್ತು ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಕೊರತೆಗಳಾದರೆ, ಎಲ್ಲಾ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಲಭ್ಯವಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸದಿರುವುದು ಮನೋವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ತಂತ್ರಜ್ಞಾನದ ಉತ್ತಮ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮನದಟ್ಟಾಗುವಂತೆ ರೈತರಿಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಾಗುವ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಹೊಸ ವಿಧಾನಗಳೆಡೆಗೆ ಅವರ ಮನ ಒಲಿಸಬಹುದು. ಕೆಲವು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಅತಾರ್ಕಿಕವಾದ ನಂಬಿಕೆ ಹಾಗೂ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಕೃಷಿ ಸಾಗುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಿವೆ. ಇಂತಹ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೃಷಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕೆಲ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಕುಂಠಿತಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಗಳು, ಮಾನವ ಜೀವಿಯ ಮನೋಭಾವ ಅಥವಾ ಮನೋಧರ್ಮ (Attitudes) ದ ಒಂದು ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತಲಿನ ಪರಿಸರದ ಬಗ್ಗೆ ಮನೋಭಾವ ಮೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಆದರೆ ಈ ನಂಬಿಕೆಯು ನಂಬಲರ್ಹ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸೂತ್ರಗಳ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ರೂಪಗೊಳ್ಳದೇ ಕೇವಲ ಅಸತ್ಯದ, ಅಗೋಚರ ಶಕ್ತಿಯ ಅಂಜಿಕೆಯ ಅಥವಾ ಗೊತ್ತು, ಕುರುಡು ಅನುಕರಣೆಯ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ರೀತಿ ರಿವಾಜ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಅಥವಾ ರೂಢಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇದನ್ನು "ಮೂಢನಂಬಿಕೆ" ಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವದು,

ನಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಎದುರಾಗುವದು ಸಾಮಾನ್ಯ. ಒಂದು ತೆರನಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಸಮಯ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒದಗಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಆ ಸಮಯದ ವಾತಾವರಣವು ನಮ್ಮ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಲ್ಪನೆ ಹಾಗೂ ರೂಢಿಯ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಮಾಧಾನ ಕೆಲ ಸಮಯದ ನಂತರ ಅದೇ ತೆರನಾಗಿ ಸಮಯ, ಸಂದರ್ಭ ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಅರಿಯದೇ ಕೇವಲ ನಮ್ಮ ರೂಢಿಯಿಂದ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಕುರುಡು ಅನುಕರಣೆಯಿಂದ ಇನ್ನಾವುದೋ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಶಕ್ತಿಯ ಭಯದಿಂದ ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳೆನ್ನುವರು.

ಉದಾಹರಣೆಗೆ :– ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ, ಪೂಜೆ ಇತ್ಯಾದಿ ನೆರವೇರಿಸುವ ದಿನ, ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಬೆಕ್ಕು ಈ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿಯುಂಟು ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಆ ಚಟುವಟಿಕೆ ಮುಗಿಯುವತನಕ ಅದನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಯಜ್ಞ ಅಥವಾ ಪೂಜೆ ಪೂರೈಸುವುದು ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಬೆಕ್ಕಿನ ಕಟ್ಟುವಿಕೆಗೂ ಹಾಗೂ ನಡೆಸುವ ಯಜ್ಞ ಪೂಜೆಯ ಫಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಳಕ್ಕೂ ಯಾವುದೇ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೇವಲ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಲು ಮಾಡುವ ಕ್ರಿಯೆ, ಆದುದರಿಂದ ಕೇವಲ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ಮಾಡುವ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆ ಎನ್ನುವರು.

ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಸರ್ವಕಾಲಿಕ ಹಾಗೂ ಜಾಗತಿಕ ಸತ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶ ಹಾಗೂ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು ಈಗಲೂ ಸಹ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿವೆ. ಕೇವಲ ಹಳ್ಳಿ ಹಾಗೂ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರಿಗಷ್ಟೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೆ ಪಟ್ಟಣದ ಹಾಗೂ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳು ಆಳವಾಗಿ ಬೇರೂರಿವೆ.

ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು 1) ಧಾರ್ಮಿಕ 2) ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ 3) ವೈಯಕ್ತಿಕವೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ:– ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿ, ಅವರ ಪಾಲಿನ ತುತ್ತನ್ನು ನುಂಗಿಹಾಕಿದರೂ ಸಹ ಧರ್ಮ ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಭಾಗವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾಡಿದ ಪಾಪವು ನಾಶವಾಗುವುದೆಂಬ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆ, ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆಯೇ ದೈವದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ನಮಗೆಲ್ಲ ಸಿಗುವದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ, ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬಾಗಿಲಿರುವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದರೆ ಭಾಗ್ಯ ಬರುವದೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಅಂಧವಿಶ್ವಾಸಗಳೇ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ರಂಗದಂತೆ ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೊರತಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಕೃಷಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಹುಜನರು ಹೊಂದಿರುವ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೇ ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದು. ಈ ಹಿಂದೆ ಕೃಷಿ ಕೇವಲ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಯಾವದೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದವ ಮಾಡುವ ಉದ್ಯೋಗವೆಂದು ತಿಳಿದುದು ಒಂದು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಯೇ ಸರಿ. ಕೆಲ ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಈ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಆಗಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ, ಭೌಗೋಳಿಕ ಅಂಶ, ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಂತೆ ಕೇವಲ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆ ಎನಿಸಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಬದಲಾದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಂದು ಇಂತಹ ಭಾವನೆ ಕೇವಲ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬಿತ್ತುವ, ಬೆಳೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ, ಕೊಯ್ದು ರಾಶಿ ಮಾಡುವ ಹಾಗೂ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಂತದಲ್ಲೂ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳಿವೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ :– ಯಾವುದೇ ಸಸಿ ಅಥವಾ ಬೆಳೆ ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ಫಲ ನೀಡಿದರೆ ಅದನ್ನು ಬಿತ್ತಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಗುಬ್ಬಿ ಹಾಗೂ ಕಾಗೆಗಳು ಮಣ್ಣಿನ ಧೂಳಿನಲ್ಲಿ ಒದ್ದಾಡಿ ಮೈ ಝಾಡಿಸಿದರೆ ಮಳೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಕಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ಒನಕೆಗೆ ಬಿಗಿದು ಊರಿನಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮಳೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ವರ್ಷ ಹೋಳಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ "ಕಾಮದಹನ" ಮಾಡಿದ ದಿನ ವರ್ಷವಿಡೀ ಆ ದಿನದಂದು ಯಾವುದೇ ಮಹತ್ವದ ಕೃಷಿ ಸಂಬಂಧಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಬಾರೆ ಹಣ್ಣು ಅತೀ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಫಲ ನೀಡಿದ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಬರಗಾಲ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಕಾಕಿ ಹಣ್ಣು ಬಹಳ ಬೆಳೆದರೆ ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಸುಕಾಲ ಅಥವಾ ಸುಖ ಸಮೃದ್ಧಿಯು ಕೃಷಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಬಿತ್ತುವಾಗ ಕೂರಿಗೆಯ ತಾಳು (ಕೋಲು) ಮುರಿದುಹೋದರೆ ಬಿತ್ತುತ್ತಿರುವ ಧಾನ್ಯದ ಬೆಳೆ ತುಂಬಾ ಹುಲುಸಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೈಬ್ರಿಡ ತಳಿಗಳ ಧಾನ್ಯಗಳು ಊಟಕ್ಕೆ ರುಚಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಾದಕರವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ.

ವಿಧವೆಯರು ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜ ಸರಿಯಾಗಿ ನಾಟುವುದಿಲ್ಲ. ಎಳ್ಳಮಾಸಿ ಹಬ್ಬದ ಚರಗಾ (ಹೊಸ ಮಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ನೀರನ್ನು ಹೊಲದಲ್ಲಿಯ ಬೆಳೆಯ ಮೇಲೆ ಸಿಂಪಡಿಸುವದು) ಹೊಡೆಯುವದರಿಂದ ಬೆಳೆಯ ರೋಗ

ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಮಿ ಕೀಟಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗುತ್ತವೆ, ಫಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಬರುತ್ತದೆ. ಎತ್ತುಗಳ ಆಹಾರವಾದ ಕಣಿಕಿ ಸುಧಾರಿತ ಕತ್ತರಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದರೆ ಅದರ ರುಚಿ (ಸ್ವಾದ) ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಟ್ರಾಕ್ಟರಿನಿಂದ ಭೂಮಿ ನೇಗಿಲು ಹೊಡೆಸಿದರೆ ಅದು ಭೂಮಿ ತಾಯಿಯ ಎದೆ ಸೀಳಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತ ಪ್ರಾಣಿಯ ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೊಲ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಫಲ ನೀಡುತ್ತದೆ.

"ಘಡಿಸಂದ" ಅಂದರೆ ಒಂದೆ ದಿವಸ ಒಂದು ಮಳೆಯ ನಕ್ಷತ್ರದ ಅವಧಿ ಮುಗಿದು ಇನ್ನೊಂದು ಮಳೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ದಿನ ಯಾವದೇ ಕೃಷಿ ಸಂಬಂಧ ಮಹತ್ವದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ನಂಬಿಕೆಗಳು ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿವೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕೆಲ ಕಲಿಕೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಹಾಗೂ ಮನೋ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ತತ್ವಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ವಿವರಿಸಬಹುದು. ಕಲಿಕೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಬಿ. ಎಫ್.ಸ್ಕಿನ್ನರ ರವರ ಪ್ರಯೋಗವಲ್ಲಿಯ ಪಾರಿವಾಳವು ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವ ಕಾಳನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಪಂಜರ ದಲ್ಲಿದ್ದು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಆಹಾರದ ಕಾಳನ್ನು ಪಡೆಯುವಾಗ ಅದು ಯಾವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಎಂತಹ ರೀತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿತ್ತು. ತದನಂತರವೂ ಪುನಃ ಪುನಃ ಅದೇ ತಂತ್ರ ಹಾಗೂ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವರ ಭಂಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನದ ವಿಧಾನಗಳೆರಡೂ ಆಹಾರದ ಕಾಳು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವ ವೇಳಾಪಟ್ಟಿ (Shedule) ಯೊಡನೆ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರದಿದ್ದರೂ ಪಾರಿವಾಳದ ಮೂಢನಂಬಿಕೆ ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಅದಲ್ಲದೆ ಎವನ್ ಫಾವಲೋರವರ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಚೋ ದನೆ ಸಾಮಾನ್ನೀಕರಣ (Stimulus generalization) ದ ನಿಯಮದಂತೆ ಒಂದೇ ತೆರನಾದ ಎರಡು ಪ್ರಚೋದನೆಗಳು ಒಂದೇ ತೆರನಾದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾ : ಹೈಬ್ರಿಡ ಬೀಜ ಬಿತ್ತಿ ಹಾನಿಗೊಳಗಾದ ರೈತ ಮಿತ್ರತಳಿ ಆಕಳು ಖರೀದಿಸಲು ಒಪ್ಪದಿರಬಹುದು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ಒಂದು ತಂತ್ರದಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರತಿಫಲ ಪಡೆದರೆ ಅದೇ ತಂತ್ರವನ್ನು ನಾವೂ ಅನುಕರಿಸುತ್ತೇವೆ (Law of effect). ಆ ತಂತ್ರ ನಮಗೆ, ನಾವು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಇಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೇಯದಾಗಿ ನಮಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಪೂರ್ತಿ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ತದನಂತರದ ಪರಿಣಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಈ ಹಿಂದೆ ಹಿರಿಯರು ಮಾಡಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇವೆ. ಮೂರನೇಯದಾಗಿ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣಾ ತ್ಮಕ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಾನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದು ತಪ್ಪು ಎಂದು ತಿಳಿದೂ ಸಹ ಅದನ್ನೇ ಮುಂದುವರೆಸಲು ಆತನಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿರುವ ಅವ್ಯಕ್ತ ಅತೀ ಆಳದ ಅಂಜಿಕೆಯೇ ಕಾರಣ. ಈ ಅಂಜಿಕೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಂಘರ್ಷವಾಗಿರಬಹುದು, ಸಮಾಜದ್ದಾಗಿರಬಹುದು, ಅಥವಾ ಯಾವುದೇ ಅವ್ಯಕ್ತ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಆಂತರಿಕ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ವ್ಯಕ್ತಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಈ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ತನ್ನ ದೈನಂದಿನ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಿಪ್ಪಿಯ ಗೊಬ್ಬರ ವನ್ನು "ಗೋಬರ ಗ್ಯಾಸ"ಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹೊಲ ಬೆಳೆಯದೇ ಇರದ್ದಕ್ಕೆ ಭೂಮಿತಾಯಿ ತನ್ನ ಆಹಾರವನ್ನು ಗ್ಯಾಸಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರ "ಶಾಪ" ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸುತ್ತಾನೆ ವಿನಹಃ ಹೊಲದ ಬೆಳೆಯುವಿಕೆ ಗೊಬ್ಬರದ ಕೊರತೆಯಾಗಿ ಹೊಲ ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿಯ ಆಗು ಹೋಗುಗಳನ್ನು ಅವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸಿ ಏರುಪೇರಾದ "ಕಲ್ಪನೆ"ಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳು ರೂಪಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತವೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಈ ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ತನ್ನ ಸುತ್ತಲಿನ ವಸ್ತು ಸಂಬಂಧ ನೋಡಲು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಉದಾ : ಬಾಯಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ಹಿಡಿದು ಹಲವಾರು ಬಾರಿ ಸಕ್ಕರೆಯ ರುಚಿ ನೋಡಿದರೂ ಬಾಯಲ್ಲಿಯ ಉಪ್ಪು ಉಗುಳುವ ತನಕ ಸಕ್ಕರೆಯ ನಿಜ ರುಚಿ ಗೊತ್ತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ತಜ್ಞರಿಂದ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವಾರು ಬೋಧನೆ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ವಿಧಾನದಿಂದ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿಧಾನ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷತೆಗಳಿಂದ ಸುಧಾರಿಸಿದ ವಿಧಾನದ ಲಾಭ ಹಾಗೂ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಕ ವಿಧಾನದ ಕೆಡಕು ಅಥವಾ ಸೀಮಿತ ಲಾಭಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಕೊಡಿಸುವಿಕೆ. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಬಹಳಷ್ಟು ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಮೂಲವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬೆಳೆದು ದೈವ-ವಾದ ಬಹಳಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪೊಳ್ಳು ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡಬೇಕು. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಹಾಗೂ ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಗೋಚರ, ಅಗೋಚರ ಶಾಪ, ಶಿಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ, ಹಲವರೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿ ಹಗುರಾದ ಜೀವನ ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಮನೋಭಾವ ಬದಲಾಗಿ ಹೊಸತನವನ್ನರಿಯುವ, ಬಳಸುವ ಮತ್ತು ಅದರ ಸವಾಲುಗಳನ್ನೆದುರಿಸುವ ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸ ಮೂಡಿಬಂದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಮೂಢ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವವು.